

Gruppe for anvendt zytofil

Besøksadresse
Bryggeriveien 4,7%
Telefon 27 03 19 42
Telefax 30 08 20 07

Faglig villedning under quizen:
Anders Christensen, tlf 91897181,
Gruppe for anvendt zytofil.

FASIT TIL Kontinuasjonsquiz i fag ALE123 Praktisk og anvendt ølkunnskap

Bokmål
Tirsdag 14. august 2012
Tid: kl 19.00–21.00

Hjelpemidler: Z (Bestemte hjelpemidler tillatt: Det er lov å studere øletiketter og smake på innhold fra baren men ingen øvrige skrevne kilder. Bestemt enkel kalkulator tillatt. Internett og/eller mobiltelefon er IKKE tillatt.)

Sensuren faller tungt, sent og muligens tilfeldig.

Hver av hovedoppgavene teller som angitt i overskriften sin. Innenfor hver hovedoppgave teller underoppgavene like tungt.

Det vil bli trukket for svevende og unødvendig lange svar, for irrelevante og uvesentlige momenter, for utydelig fylleskrift, for ølflekker som gjør besvarelsen uleselig. Frustrasjon over spørsmålene aksepteres ikke som unnskyldning for voldelig, truende eller rølpete adferd overfor quizforfatter, og slikt vil kunne trekke ned.

Besvarelser skrevet utenfor dertil avmerket svarområde vil kunne bli sett bort fra under sensur. Sensor er eneveldig og sensuren er endelig, selv der fasiten i ettertid måtte vise seg å være feil eller ufullstendig.

Se opp for lurespørsmål!

Oppgave 1: Ølvalg (15%)

Angi hvilket øl (eller bryggerier) som passer til følgende situasjoner:

- a) *Når du lytter til Beatles på en coffeeshop i Amsterdam?*
Handbryggeriet **Norwegian Wood** som er navnet på en Beatles-melodi som er navngitt etter en type hash som igjen er navngitt etter en bydel i Amsterdam, som ble bygget på påler som ble importert fra Norge.

b) *Når du er belgier med hjemlengsel i Texas?*

Celis White som ble brygget av belgieren Pierre Celis. Da den siste varianten av det lokale wit-ølet ble lagt ned i Hoegaarden, startet han sitt eget bryggeri og gjen-skapte stilen med Hoegaarden Wit. Etter en brann gikk han i samarbeid med Inter-brev (InBev), men han solgte imidlertid etterhvert sin del da han følte at giganten forsøkte å presse ham i en mer kommersiell smak på ølet. Han tok med seg pengene til Austin, Texas, der han i 1992 åpnet et nytt Celis Brewery og skapte blant annet ølet Celis White. Ølet han der brygget ble også parallellbrygget i Belgia, først av Brouwerij de Smedt og senere av Brouwerij van Steenberge, som fremdeles bryg-ger det. Han solgte også etterhvert sitt bryggeri i Austin — denne gangen til giganten Millers Brewing Company. Han døde 9. april 2011.

c) *Når du føler deg som en gavmild turist i Norge?*

Ægir ... Æ-gir, som holder til på Turistbrygga i Flåm - et sted med ett hotell, ett mikrobryggeri, én kafeteria og 10 souvenirbutikker. Forøvrig har også Ægir en vinkling mot Belgia, siden de en periode hadde for liten kapasitet på sitt eget bryggeri, og derfor fikk lisensbrygget endel av ølet sitt i Belgia.

d) *Når du spiser seipanetter i restaurantvogna på Bergensbanen?*

Waldemar Pale Ale, som er det Hansa-eide mikrobryggeriet som de har kalt opp etter Waldemar Stoudt Platou. Han er mest kjent som mangeårig direktør ved Fry-denlunds Bryggeri, men ble i sin ungdom sendt av gårde til Bergen for å trene seg i bryggeridrift. Her ledet han det nystartede Hansa Bryggeri (basert på Det Sembske Bryggeri). Han brant for reiselivet, og var i tillegg til å være involvert i Den norske turistforening og Foreningen for Reiselivet i Norge, også med på å starte Norsk Spisevognselskap, som ble nasjonalisert på 1920-tallet og senere slått sammen med Narvesen på 1970-tallet (Narvesen hadde avissalget på togene og matsalg på alle stasjoner uten restaurant, mens Spisevognselskapet drev stasjons-restaurantene og serveringene på togene.) Navnet Spisevognselskapet ble droppet fra selskapets navn i 1979. Forøvrig er "pale" det bergenske navnet på fisken sei.

e) *Når du er dritings og har gått lei av å se på Animal Planet?*

Fuller's Discovery, siden TV-kanalene Discovery og Animal Planet produseres av samme selskap.

f) *Når du bærer på dregger og iler?*

Anchor Porter siden ile, dregg og anker omtrentlig er synonymer.

g) *Når det danser rosa, hallusinerende elefanter i Café'en?*

Delirium Tremens som både er navnet på et svært kraftig øl, og det mest kjente utvalgsstedet for øl i Brussel. De har begge logoelementet av en dansende rosa elefant.

h) *Når alt (og mere til) går galt ...?*

Murphy's selvfølgelig — enten det er stout eller red ale. Med en klar referanse til Murphys lov.

i) *Dersom du er en flygende, ildsprutende drage?*

Spitfire, som ble brygget til minne om flyet.

j) *Når krybben er tom?*

Inderøy Merrabætt, for når krybber er tomme så bites som kjent hestene.

Oppgave 2: Wort plays (15%)

Svar følgende relativt teite spørsmål — ikke bli skremt av spørsmålene, svarene er gjennomgående enda teitere. (Det er estimert x minutter til hver deloppgave.)

- a) *Hamlet-tid og -sted pluss circa 64.*
Shakespeares Hamlet utspiller seg på Kronborg slått ved Helsingør, og skuespillet dateres til omkring år 1600. Dermed kommer vi frem til det franske ølet **Kronenbourg 1664**.
- b) *Hun får lov på engelsk.*
Chimay ... yes, she may.
- c) *Ikke meg, vel? Men ...*
Duvel, selvfølgelig. Djevlesk godt ordspill, ikke sant?
- d) *Stan, Kyle og Eric: Oh no! They've ...*
Det er en running joke i South Park at Kenny blir drept i hver episode, og vanligvis utbryter de tre andre heltene "Oh no! They've killed Kenny" som visstnok skal være en bevisst pun på bryggeriet **Kilkenny**.
- e) *Mars er (nesten) en fjollete årstid.*
Silly Saison, som også kan sies å være av (eller i hvert fall er sterkt beslektet med) øltypen "mars bier".
- f) *Frossen erkeengel.*
San Miguel er et øl som av en eller annen pervers grunn skal serveres i dypfrys- te glass, og som er navngitt etter erkeengelen St. Mikael. Forøvrig er San Miguel opprinnelig et filipinsk bryggeri som ble delt i to etter at Spania tapte Filipinene til USA i den spansk-amerikanske krigen som president Roosewelt nærmest fikk Nobels fredspris for. Den spanske delen holder idag stort sett på med brygging, mens den filipinske delen har utviklet seg til å bli Sørøst-Asias største matvareselskap. Navnet kommer fra bydelen med samme navn i Manilla. Samtidig åpnet bryggeriet 29. september 1890 — dvs St. Mikael's dag eller Mikkelsmess, som ironisk nok var dagen da bayerske bryggere kunne begynne å brygge igjen etter sommerforbudet mot brygging i Renhetsloven.
- g) *Helsvart masse-morderøl fra Selbu.*
Bell Sorenson Guinness, født som Brynhild Paulsdatter Størseth i 1859 i Selbu, er en av de verste norskfødte seriemorderne, og man regner med at hun har drept mer enn førti personer, hovedsaklig brysom familie og tillokkede beilere. Navnet Guinness kommer fra hennes andre ektemann (som hun drepte etter også å ha drept sin første ektemann). Navnelikheten med det irske ølet **Guinness** kan faktisk også være at de to navnene er samme navn på to forskjellige steder men med liknede etymologi.
- h) *Sinbad + Worse.*
Nøgne Ø Two Captains. Sinbad sjøfareren er kjent fra 1001 natts eventyr, mens Skipper Worse er en av Aleksander Kiellands mest kjente romanfigurer.
- i) *Er det internettdokumentet til badekarentusiastene?*
Tuborg ... eller tub.org.

- j) *Gutten uttalte.*
Hansa eller ... han sa.
- k) *Ungt bryggeri eller gammel bukk?*
Young's Brewery, som bruker en bukk i profileringen, siden det opprinnelig ble dannet på restene av det gamle Ram Brewery.
- l) *In hoc ...*
Vedette siden "in hoc signo (vinces)" er latin for "ved dette tegn (skal du vinne)".

Oppgave 3: Trappist (20%)

Svar kortfattet på følgende:

- a) *List de godkjente og anerkjente trappistbryggeriene iht varemerket "Genuine Trappist Product".*

De som pr idag er med: **Westmalle, Westvleteren, Chimay, Rochefort, Archel og Orval**. Tidligere var også Koningshoeven (merkenavnet La Trappe), men de mistet denne retten fra 1. desember 1999, men fikk den tilbake igjen 9. september 2005, så **Koningshoeven** er korrekt.

- b) *Det er ikke alle trappistbryggeriene som bruker egen gjær. Flere av dem bruker gjær som hentes fra andre trappistbryggerier på bryggedagen. Hvilke trappistbryggerier har egen gjær, og hvilke andre trappistbryggerier bruker deres gjær?*

Westmalle gir sin gjær til **Westvleteren** og **Archel**.

- c) *Hvilket trappistbryggeri har en forbindelse til ølet St. Bernardus, og hvordan er denne forbindelsen?*

Før munkene i trappistklosteret **Westvleteren** begynte å ta opp bryggingen innenhus igjen, hadde de en lisensieringsordning med bryggeriet St. Bernardus som brygget et abbey-øl under navnet St. Sixtus på lisens fra Westvleteren. Etter at klosteret avsluttet denne ordningen, har bryggeriet fortsatt å brygge dette ølet under navnet St. Bernardus. Etikettene har blitt noe endret, så munken på de gamle etikettene ser litt mer ut som en generisk middelalderborger idag. St. Bernardus bryggery bruker trolig fremdeles den "originale" Westvleteren-gjæren, mens Westvleteren selv får sin gjær fra Westmalle.

- d) *Hvilke(t) trappistbryggeri(er) ligger utenfor BeNeLux?*

Strengt tatt intet til for ganske nylig, (muligens med unntak av at et trappistkloster i Rwanda der det tidligere ble brygget øl, men det er mange år siden det ble lagt ned). Men fra februar i år har **Stift Engelszell** i Østerrike solgt Trappistøl, samt at Mont the Cats i Frankrike lisensbrygger et øl hos Chimay og Abdij Maria Toevlucht som riktignok er i Nederland jobber med å få på plass et et bryggeri. Det er også på tale med noen bryggerier i USA, men det næreste er Christ in the Desert i New Mexico som riktignok er et benediktinerkloster.

- e) *Den store øl-vitenskapsmannen Jean de Clerck (1902-78) hjalp mange av trappist-bryggeriene med øltekniske spørsmål. Ved en anledning var hans råd ikke til hjelp, og holdt på å fullstendig ødelegge bryggeriets karakteristiske smaksprofil for alltid. Hva var bryggeriet og hva var rådet?*

Han rådet i 1950 **Orval** til å skrubbe rene lagringstankene for “beerstone”, som er kalsiumoksalat (nei, det er ikke en salat du kan bruke i maten), et avleiring som kommer når øl lagres i tankene, og der bakterier lett kan gjemme seg under rengjøring. Ølet mistet sin stil, og det hele ble først tolererbart etter at munkene samlet inn ulike bakterier i nærområdet som man kunne infisere de rengjorte tankene med.

- f) *Hvor er de Clerck begravet?*

På **Chimay-klosteret**, selvfølgelig.

Oppgave 4: Ølhistorie (25%)

Svar kortfattet på følgende:

- a) *Det syd-tyske Radler er i sannhet en barbarisk drikk - beslektet med fransk Panaché og engelsk Shandy, men i Nord-Tyskland har de et annet navn på denne drikken. Hva er det?*

Av ukjente grunner kalles Radler i Nord-Tyskland for **Alsterwasser** etter vannet i elven Alster som via en liten oppdemmet innsjø renner ut gjennom Hamburg. Dette produktet finnes til og med på “Janus-bokser” med doble etiketter, der en den kalles Alsterwasser på den ene siden og Radler på den andre.

- b) *To personer som har brygget på anlegget ved Trondhjem Mikrobryggeri har senere endt opp som bryggmestre i den svensktalende del av verden. Hva heter de, og hvilke bryggerier har de jobbet ved.*

Marko Hacker var en lang stund fast brygger på TMB, og brygget senere ved Ålands bryggeri. Datafolk vil kanskje synes at han har et kult navn, men i Tyskland der han kommer fra, er faktisk Hacker et gammelt ølnavn. Den andre er **David Jones**, som brygger i Jämtlands bryggeri, men det er kanskje mindre kjent at han prøvetrygget ved TMB.

- c) *Et skandinavisk bryggeri benyttet seg i mellomkrigstiden av svastikaen (eller hakekorset) som logoelement. Hvilket bryggeri var dette?*

Carlsberg gjorde utstrakt bruk svastikaen, som i Europa frem til den ble et nazistisk symbol ofte ble oppfattet som generelt lykkesymbol av buddistisk opprinnelse.

- d) *Hvilket bryggeri gjorde det fra rundt 1929 til sitt varemerke å bruke ulike dyr — gjerne eksotiske — i reklamene sine?*

Guinness, som det ofte sies ikke reklamerte før 1929 da de startet den store og langvarige kampanjen sin. Dyr var gjennomgangstema i de fleste tilfellene, og spilte litt på at bryggeriet ligger like opp til Zoo i Dublin. Blant de mer kjente Guinness-dyrene er toukanen, pelikanen, sjøløven osv.

e) *Hvilke bryggeri(er) i Norge benytter idag skrubare flaskecapsler?*

Såvidt sensor vet, er det det kun **Grans bryggeri**, som brygger øl under etiketten Lade Gaards Bryggeri på flasker med amerikanskliknende skrukork, samt **Union Bryggeri** på Klosterøya i Skien.

f) *I gamle dager hadde man i Norge helflasker (70cl) og halvflasker (33cl) med øl, selv om det idag bare er sistnevnte igjen. Begge typer flasker hadde uoffisielle klengenavn, hvilke?*

Helflaskene ble kalt **murere** - og det er litt uvisst av hvilken grunn. Én teori er at man brukte å sette ned slike tomme flasker i murer, slik at man senere hadde en fordypning som man kunne mure fast påler til rekkverk og slikt. En annen teori sier at murerne var litt mer påpasslige med å behold retten til gratis på arbeidsplassen enn andre yrkesgrupper. Halvflaskene — som vi fremdeles har — ble kaldt **bjørnunger**, formodentlig på grunn av deres små og søte størrelse.

g) *Hvilket bryggeri var det første norske til å gjenoppta eksporten av øl til USA etter opphevelsen av forbudstiden der? Bonusspørsmål: hvor lang tid tok det fra opphevelsen til man hadde importert ølet?*

Frydenlund bryggeri. De hadde planlagt å gjenoppta eksporten, og sendte øl med Amerikabåten D/S Bergensfjord som etter ruteplanen skulle ankomme etter at forbudet var oppløst midnatt til 7. april 1933 (sjekk). Dessverre gjorde bra vær at Bergensfjord seilte raskere enn planlagt, og en stund så det ut som om ølet ville ankomme USA 6. april, hvilket ville forårsake beslaglegging i tollene. Heldigvis krysset skipet USA territorialgranse **15 minutter over midnatt**.

h) *Aass glemmer sjelden å påpeke at de er Norges eldste bryggeri. Teknisk sett er vel dette korrekt, men det finnes et annet norsk bryggeri som var eldre, og som på et senere tidspunkt ble slått sammen med andre bryggerier. Hva het dette opprinnelige bryggeriet, og hva heter idag bryggeriet det inngikk i?*

Schous bryggeri ble opprettet i 1821, og var basert på Youngs ølbryggeri, og var en videreføring av et gammelt skipsølbryggeri som Johannes Thrane grunnla rundt 1800. Schous bryggeri overlevde som Norges eldste helt frem til det ble slått sammen med Frydenlunds, som så ble slått sammen med Ringnes, og deretter lagt inn under Carlsberg-konsernet. Det formelt korrekte svaret er vel **Ringnes**.

i) *Alle vet jo at St. Arnold var ølhelgen, men det var faktisk flere av dem med det navnet, hvilke St. Arnolder var ølhelger? Nevn hver av dem kun én gang.*

St. Arnold av Metz ca 582-640 var en forfader til Karl den store. Den andre er **St. Arnold av Soisson ca 1040-1087**) som tidvis også kalles Arnulf av Oudenburg.

j) *Når døde Michael Jackson (hints er allerede gitt i denne oppgaven) og hva er han mest kjent for utenfor ølverdenen?*

Han døde av hjerteattak **30. august 2007** (det er 15 dager til 5-årsmarkeringen). I starten av journalistkarrieren sin var han vinskribent, men skled over i retning av å skrive om øl og **whisky**. Om du refererte til en eller annen amerikansk pop-sanger, er det mulig det nullstiller poengsummen for hele quizen.

- k) *Vi kjenner vel alle de standardiserte, norske panteflaskene. Det som er mindre kjent er at disse også finnes i en utgave på 50cl, og denne versjonen brukes som standardiserte panteflasker i ett annet europeisk land. Hvilket?*

Sverige har halvliters panteflasker som er dønn like til de norske fra rundt 'skulderen' og opp.

Oppgave 5: De umulige (25%)

Det ville ikke vært en skikkelig øl-quiz laget av meg om ikke den inneholdt noen spørsmål som jeg ikke regner med at noen klarer å gjette. Jeg blir faktisk lei meg om noen klarer å besvare alle disse. Ja, skikkelig ordentlig lei meg — fordi jeg da føler at jeg ikke har laget en vanskelig nok oppgave.

- a) *På etikettene til Arendals Pilsner brukes det elementer av et sjøkart for å markere byens og bryggeriets maritime karakter. Dessverre har man grovt feilplassert ett av stedsnavnene på dette kartet. Hvilket navn er feilplassert, og hva skulle stått der i stedet?*

Stedsnavnet Stølsvigen er vist der det egentlig heter Grødevigen.

- b) *Frydenlunds bryggeri ble startet i 1877, men er for alltid avskåret fra å reklamere med ting som "Det gode ølet som det var i 1877". Hvorfor?*

Årsaken til dette er at deres første brygger — en bayersk brygger hvis navn helst ikke skal nevnes — holdt på å kjøre bryggeriet på dunken med dårlige batcher. Han ble da også avskjediget etter få år. Før han kom til Frydenlund klarte han imidlertid å kjøre et dansk bryggeri uti konkurs.

- c) *I engelske ordbøker er vanligvis aardwark det første ordet. Imidlertid finnes det et øl — dog ikke engelsk — som alfabetiseres (på engelsk) før dette ordet. Hvilket øl er det, og hvor finner man det?*

I Maastricht har man en såvidt overlevende øltype som heter aajt eller **aaijt**, som vel er lokal dialekt som ihvertfall navnemessig er beslektet med tysk "altbier". Det er et øl som er brygget som en slags blanding av dort og oerbier. Dort er en nederlandsk variant av den tyske øltypen dortmunder, mens oerbier er et nederlandsk øl med fatlagring og naturlig basillusker.